

**GÜNEY AVRUPA ÜLKELERİNİN SEYAHAT VE TURİZM REKABET GÜCÜ AÇISINDAN
KARŞILAŞTIRILMASI (COMPARISON OF TRAVEL AND TOURISM COMPETITIVENESS OF
SOUTHERN EUROPEAN COUNTRIES)**

Melek Ece ÖNCÜER^{1*} (orcid.org/ 0000-0003-2614-5884)

Ecem KÜÇÜKGÜNEY MUCA² (orcid.org/ 0000-0001-6587-5455)

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Aydın, Türkiye

²Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın amacı, Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) yayınladığı 'Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde yer alan kriterler kapsamında Güney Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin rekabet gücünü karşılaştırmaktır. WEF bu endeksi oluştururken dünya üzerindeki ülkeleri önce kıtalar, sonra da bölgeler ölçeğinde ele almıştır. Bu bölgelerden biri de Türkiye'nin de içinde bulunduğu Güney Avrupa Bölgesi'dir. Bölgede; İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hırvatistan, Malta, Türkiye ve Kıbrıs olmak üzere sekiz ülke bulunmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizinin esas alındığı bu çalışmada sekiz ülke WEF'in belirlemiş olduğu dört ana faktör, on dört alt faktör ve doksan beş gösterge üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma, 2019 yılı 'Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde yer alan verileri kapsamaktadır. Türkiye, 140 ülkenin yer aldığı sıralamada 43., kendi grubunda ise 7. sıradadır. Bu değerlendirme ışığında Türkiye'nin; Malta, Hırvatistan, Yunanistan ve Portekiz gibi Türkiye'den daha az turist çeken ve turizm geliri elde eden ülkelerin arkasında kalarak rekabet avantajını yeterli düzeyde kullanabildiğini söylemek pek de mümkün değildir. Tüm bu kriterler ışığında Türkiye 137. sıra ile toplam korunan alanlar kategorisinde en zayıf rekabet gücüne sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi, Dünya Ekonomik Forumu, Güney Avrupa Ülkeleri

Abstract

This study aims to compare the tourism competitiveness of Southern European countries and Turkey in terms of the criteria within the 'Travel and Tourism Competitiveness Report' released by the World Economic Forum (WEF). WEF, while creating this report, first included the countries on the scale of continents and then in terms of regions. One of these regions is the Southern European Region in which Turkey is located. This region includes eight countries which are Spain, Italy, Portugal, Greece, Croatia, Malta, Turkey, and Cyprus. This study adopts qualitative research method and data were collected using document analysis, one of the qualitative data collection methods. Eight countries were evaluated on the basis of four main factors, fourteen sub-factors and ninety-five indicators determined by the WEF. The study covers the data in the 2019 Travel and Tourism Competitiveness Report. Turkey ranks 43rd in the ranking of 140 countries and 7th in its own group. Accordingly, it is not possible to state that Turkey can use its competitive advantage sufficiently as it cannot keep with up the countries such as Malta, Croatia, Greece, and Portugal which attract less tourists than Turkey and obtain less tourism income. In the light of all these criteria, Turkey ranks 137th and has the weakest competitive power in the category of total protected areas.

Keywords: Competition, Travel and Tourism Competitiveness Report, World Economic Forum, Southern European Countries

* Sorumlu yazar: eoncuer@adu.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2022.229

Giriş

Turizm, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde ekonomik açıdan oldukça büyük gelişmeler göstermiştir. Turizmin hem ulusal hem de küresel düzeyde ekonomik ve sosyal etkileri artarak devam ederken turizm gelirleri de dünya gayrisafi hasılanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Akıncı ve Yüzbaşıoğlu, 2015:45).

Küreselleşmenin her geçen gün etkisini daha fazla hissettirmesiyle dünya ekonomisi, ülkelerin kendi paylarını en iyi şekilde korumaya çalıştığı rekabetçi bir ortam haline gelmiştir. Ülkeler kendi ekonomileri içerisinde farklılıkları ve sahip oldukları özelliklerle rekabetçi yapılarını korumaya çalışmaktadırlar. Turizmin büyümesi ve onu geliştiren faktörlerin dikkate alınması önemlidir. Çünkü ülkeler rekabet avantajlarını belirleyebildikleri sürece, kalkınmaları için gereken fırsatları yakalayabilmektedirler. (Augustin ve Liaw, 2017:1295). Bundan dolayıdır ki, birçok dünya ülkesi turizm pazarından pay almak, kalkınmak ve büyümek için rekabet etmek zorundadır (Bahar ve Kozak, 2005:139).

Turizm rekabet edilebilirliği karmaşık bir konu olması nedeniyle birbirinden farklı nesnel ve öznel faktörleri içermektedir (Bednarova vd., 2018:761). Bu nedenle, turizm rekabet edebilirlik değerlendirmesine yönelik ölçüm kolaylığının sağlanabilmesi için endeks ve göstergeler geliştirme konusuna odaklanılmıştır. Çünkü göstergelerin farklı öğeleri veya varlıkları sıralamak ya da karşılaştırmak için oluşturulduğu ifade edilmektedir (Augustin ve Liaw, 2017:1296). Buradan hareketle; Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayınlanan ‘Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi’, dünya çapında geliştirilen en popüler göstergelerden biri olarak ifade edilmektedir. Endekste elde edilen veriler ile birlikte ülkeler bölgeleri, bölgeler de kıtaları oluşturarak (Amerika, Avrupa ve Avrasya, Asya-Pasifik, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika) ele alınmış ve böylece daha iyi anlaşılabilmesi açısından bir çerçeve çizilmiştir. WEF tarafından bu bölgeler de kendi içlerinde gruplandırılmıştır. Örneğin Türkiye’nin de içinde yer aldığı Avrupa ve Asya bölgesi; Güney Avrupa Bölgesi (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hırvatistan, Malta, Türkiye ve Kıbrıs), Batı Avrupa Bölgesi (Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, İsviçre, Avusturya, Hollanda, Lüksemburg, Belçika, İrlanda ve Çekya), Kuzey Avrupa Bölgesi (Norveç, Danimarka, İsveç, Finlandiya, İzlanda, Estonya, Litvanya ve Letonya), Balkanlar ve Doğu Avrupa Bölgesi (Slovenya, Polonya, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Slovakya, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Moldova ve Bosna-Hersek), Avrasya Bölgesi (Rusya, Gürcistan, Azerbaycan, Ukrayna, Ermenistan, Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan) olarak gruplandırılmıştır (WEF, 2019).

Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu bölge olması ve lider ülkelerin de rekabette yer aldığı düşüncesinden hareketle, Güney Avrupa (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hırvatistan, Malta, Türkiye, Kıbrıs) bölgesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi çerçevesinde Güney Avrupa ülkelerinin rekabet gücünü karşılaştırarak analiz etmektir.

Kavramsal Çerçeve

Rekabet edebilirlik, seyahat ve turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğini koruyarak, kalkınmasına destek olmak ve bu kalkınmanın nasıl olacağını tanımlamak için kullanılan bir kavram olarak yerini almıştır (Balan vd., 2009:979). Ülkelerin turizm alanında rekabet edebilirlik güçlerinin yüksek olması, performansın artmasında önemli bir ön koşuldur (Litavcova ve Sic, 2021:2). En kısa tanımıyla rekabet edebilirlik; üstünlük sağlayarak rakiplerden bir adım önde olmak şeklinde ifade edilmektedir (Bostan ve Aydın, 2021:132). Bir başka tanıma göre ise rekabet edebilirlik; turizm harcamalarının arttırılmasında, ziyaretçilere tatmin edici ve akılda kalıcı deneyimler sunarak, ziyaretçi çekme yeteneği şeklinde tanımlanmaktadır (Ritchie ve Crouch, 2003 2; Akt: Vasanicova vd., 2021:302).

Turizmin ekonomik etkileri dikkate alındığında dünya ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Dünya Turizm Örgütü’nün yayınladığı istatistiklerde 2010-2021 yılları arası dikkate alındığında Covid-19 pandemi sürecine kadar olan dönemde turizm istatistiklerinin sürekli artış eğilimi içinde olduğu Tablo 1’de de görülmektedir.

Tablo 1. 2010-2020 Yılları Arası Dünya Turizm İstatistikleri

	Turist (milyon kişi)	Gelir (milyar \$)
2010	957	977
2011	1.004	1.092
2012	1.055	1.131
2013	1.107	1.220
2014	1.152	1.271
2015	1.210	1.209
2016	1.251	1.236
2017	1.341	1.333
2018	1.415	1.440
2019	1.460	1.481
2020	403	549
2021	429	617

Kaynak: The World Tourism Organization (UNWTO), 2021;

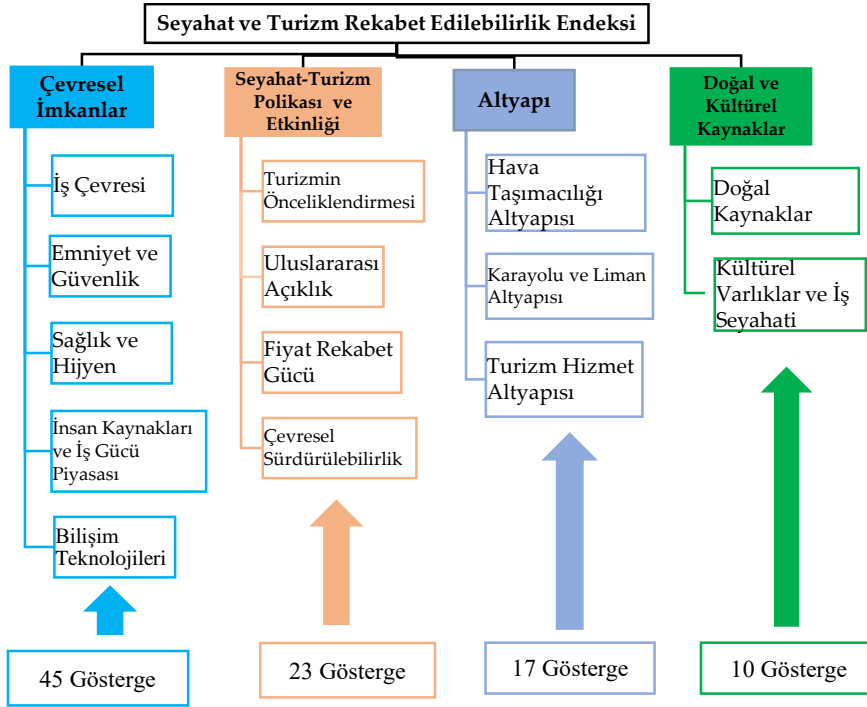
<https://www.unwto.org/tourism-data/country-profile-inbound-tourism>

2020 yılına kadar her sene artış eğilimi içiresinde olan turizm, 2019 sonunda dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi nedeniyle dramatik bir gerileme yaşamıştır. Kasım 2019'dan sonra başlayan küresel salgının etkisiyle turizm faaliyetine katılan kişi sayısı ile birlikte, turizm gelirlerinde düşüşler yaşansa da turizmin dünya ekonomisine oldukça fazla katkı sağlayan sektörlerden biri olduğu kabul edilen bir gerçektir.

Turizmde rekabetçiliğin hem ekonomik hem de sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmesi önemlidir. (Bednarova vd., 2018:760). Bu yüzden turizmde rekabet edebilirlik literatürde geniş çapta incelenen çok boyutlu bir kavramdır (Litavcova ve Sic, 2021:2). Literatür incelendiğinde çeşitli araştırmalar turizm rekabetçiliğini ele almaktadır. Bu çalışmalardan bazıları ülkelerin turizm rekabet gücünü, uluslararası endekslerdeki kıyaslamalara ve sıralamalara dayandırarak değerlendirmiştir (Alili ve Kızılırmak, 2019; Aydemir vd., 2014; Balan vd., 2009; Bednarova vd., 2018; Cibinskiene ve Snieskieneb, 2015; Eşiyok ve Hassan, 2013; Hanafiah vd., 2014; Kunst ve Ivandic, 2021; Litavcova ve Sic, 2021; Martin vd., 2017). Bunun yanı sıra turizm sektöründe rekabet edebilirliğin temel belirleyicilerinin neler olduğuna odaklanan çalışmalar da mevcuttur (Kolosinska vd., 2018). Bir başka çalışmada araştırmacılar, dünya ülkeleri arasındaki farklılığın istatistiksel önemi üzerinde durarak benzerlikleri ve farklılıkları alternatif görüşlerle açıklamışlardır (Gabor vd., 2012). Diğer bir çalışmada ülkelerin rekabetçiliği incelenirken, turizmde çalışan başına düşen GSYİH'ye (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) toplam turizmin katkısı ölçülmüştür (Cvelbar vd., 2016). Literatürde yer alan başka bir çalışmada ise daha bireysel olan göstergeler değerlendirmeye alınarak bir analiz gerçekleştirilmiştir. 19 turistten alınan verilerde hava taşımacılığı, demiryolu taşımacılığı, seyahat ve ulaşım hizmetlerinin uluslararası turizm üzerindeki etkisi incelenerek dünya çapında turizmin teşvik edilmesi için ulaştırma sektörünün önemi vurgulanmıştır (Khan vd., 2017).

Dünya Ekonomik Forumu, 2007 yılından itibaren 124 ülke ile başlattığı turizmde rekabet edebilirlik hakkında, Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi (TTCI) olarak da bilinen ve oldukça kapsamlı raporlar yayınlamaya başlamıştır. Her iki yılda bir yayınlanan endeksin amacı, farklı ülkelerde turizmi geliştirmeyi ve çekici kılan faktörleri ölçmek için stratejik bir araç görevi üstlenmesi ve tüm paydaşların kalkınma için ortak çalışmasına olanak tanınmasıdır. Ayrıca endeks, turizm endüstrisinin ulusal ekonomilerde de rekabet edebilirliğini artırarak ulusal büyümeye ve toplumsal refaha katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Pulido-Fernandez ve Rodriguez-Diaz, 2016:132). Dünya Ekonomik Forumu'nun en son 2019 yılında yayınladığı Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde belirlenen rekabet gücü faktörleri Şekil 1'de de görüldüğü üzere dört ana faktör başlığı altında, on dört alt faktör ve alt faktörlerin de içerisinde yer alan toplam doksan beş göstergeden oluşmaktadır (WEF, 2019).

Şekil 1: Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi

Kaynak: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (WEF, 2019:ix)

Turizmde rekabet edebilirliği etkileyen ilk ana faktör olan *çevresel imkanlar*; bir ülkede turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için gereken genel koşulları ifade etmektedir. Beş alt gruba ayrılan çevresel imkanlarda *iş çevresi*; ülkedeki işletmelerin faaliyetlerine devam edebilmesi için gereken çevreye ne ölçüde sahip olduğunu göstermektedir. Bunun için on beş göstergeden yararlanılmaktadır; mülkiyet hakları, kuralların ticari hayata etkisi, uyuşmazlıkların çözümünde yasal çerçevenin etkinliği, zorunlu düzenlemelerde yasal çevrenin etkinliği, inşaat izinlerinin alınması için gereken süre, inşaat izinleri ile uğraşma maliyeti, pazar hakimiyeti, iş kurma zamanı, iş kurma maliyeti, vergilendirmenin çalışma ve yatırım teşvikleri üzerindeki etkisi, toplam vergi oranı, işçilik ve katkı payı vergisi oranı, kâr vergisi oranı, diğer vergilerin oranı. *Emniyet ve güvenlik*; bir destinasyonun rekabet gücünü belirleyen önemli bir faktördür. Çünkü güvenilir olmayan ülke imajı, turiste geri adım attırarak bölgeyi daha az çekici hale getirecektir. Bu alt faktör başlığında beş gösterge mevcuttur. Bunlar; suç ve şiddetin işletmelere maliyeti, polis hizmetlerinin güvenilirliği, terörün ticari maliyeti, terörizm sıklığı ve cinayet oranlarıdır (WEF, 2019). *Sağlık ve hijyen*; ülkelerin rekabet gücü için oldukça önemlidir. Sistemli yürütülen ve sağlık kurallarına riayet eden uygulamalar, rekabet gücü için esastır (Ojo, vd., 2014:4). Doktor yoğunluğu, temel temizlik hizmetlerinin kullanımı, temel içme suyu hizmetlerinin kullanımı, hastane yatakları, HIV yaygınlığı ve sıtma sıklığı sağlık ve hijyenin ölçülmesinde yararlanılan göstergelerdir. *Bilişim teknolojileri* açısından; teknolojinin ve internetin hayatımıza girmesiyle gerçekleşen hizmetler turizm endüstrisinde ayrı bir öneme sahip hale gelmiştir. Ölçülmesinde kullanılan göstergeler ise; işletmeden işletmeye işlemler için bilişim teknolojilerinin kullanımı, işletmeden tüketiciye işlemler için internetin kullanımı, internet kullanıcılarının sayısı, sabit geniş bant internet abonelikleri, mobil hücreli telefon abonelikleri, mobil ağ kapsamı ve elektrik arz kalitesi şeklindedir (WEF, 2019). *İnsan kaynakları ve iş gücü piyasası*; bir endüstrinin ihtiyaç duyduğu insan kaynağına erişiminin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Ojo, vd., 2014:6). İş gücünün niteliği, ilk ve ortaöğretime kayıt oranı, personel eğitiminin kapsamı, müşteri odaklılık derecesi, iş gücü piyasası, işe alma ve işten çıkarma uygulamaları, kalifiye eleman bulma kolaylığı, yabancı iş gücü çalıştırma kolaylığı, ücret ve üretkenlik, kadınların iş gücüne katılımı olmak üzere farklı göstergelerden yararlanılmaktadır (WEF, 2015:6).

İkinci ana faktör olan *seyahat-turizm politikası ve etkinliği*; turizm endüstrisini doğrudan etkileyen politikaları ve stratejiye yönelik değerlendirmeleri ifade etmektedir (WEF, 2019). Dört alt faktöre ayrılmaktadır. Bu faktörler; turizmin önceliklendirilmesi, uluslararası açıklık, fiyat rekabet gücü ve çevresel sürdürülebilirliktir. *Turizmin önceliklendirilmesi*; ülkelerin seyahat ve turizm endüstrisine ne kadar öncelik verdiği ile ilgilidir (WEF, 2015:7). Turizm endüstrisine fon aktarılması ve geliştirilmesi için gerekli kaynakların sağlanması, rekabet gücünü arttıracaktır (Göral, 2017:150). Bu alt faktör, altı gösterge ile değerlendirilmektedir. Bunlar; devletin seyahat ve turizm endüstrisine tanıdığı öncelik, seyahat ve turizm devlet harcamaları, turistleri çekmek için pazarlama ve markalaşmanın etkinliği, yıllık seyahat ve turizm istatistiklerinin kapsamı, seyahat ve turizm istatistiklerinin zamanında sağlanması, ülke marka stratejisi derecelendirmesidir. *Uluslararası açıklık*; rekabetçi bir seyahat ve turizm sektörü için uluslararası alanda seyahat kolaylığı sağlayan uygulamaları ifade etmektedir. Bunun için üç göstergeden yararlanılmaktadır: Vize gereksinimleri, ikili hava hizmet anlaşmalarının açıklığı, yürürlükteki bölgesel ticaret anlaşmalarının açıklığı. *Fiyat rekabet gücünde*; özellikle düşük maliyetlerin, turistlerin ülkeyi tercih etmelerini teşvik edici olduğu ifade edilmektedir. Burada rekabet gücünün ölçülmesinde dikkate alınan göstergeler; bilet vergileri ve havaalanı ücretleri, otel fiyat endeksi, satın alma gücü ve yakıt fiyat seviyeleri şeklinde sıralanmaktadır. *Çevresel sürdürülebilirlik*, doğal çevrenin önemini fark ederek hem mevcut neslin hem de gelecek neslin ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde ifade edilmektedir (Morelli, 2011:5). İnsanların bir yere seyahat etmelerinde satın alma kararlarını, doğal çevrenin yapısı etkilemektedir. Bu yüzden de çevre ve turizm birbiri ile bağlantılıdır (Avşar ve Tandoğan, 2022:63). Bu çabanın, gelecekte bir turizm destinasyonun cazibesini korumasında ve rekabet avantajı sağlamasında önemli olduğu söylenebilir. Bu alt kategoride yer alan göstergeler ise; çevre düzenlemelerinin katılığı, çevresel düzenlemelerin uygulanması, seyahat ve turizm endüstrisi gelişiminin sürdürülebilirliği, partikül madde konsantrasyonu, yürürlükte olan çevre ile ilgili anlaşmalar, temel su stresi, tehdit altındaki türler, orman örtüsü değişikliği, atık su arıtma ve balık stok durumudur (WEF, 2019).

Bir diğer ana faktör *altyapı faktörüdür*. Altyapı denildiği zaman bölgenin fiziksel olarak kullanılabilirliğe sahip olmasının yanı sıra kaliteli bir hizmetin sunulması da akla gelmektedir (Bahar ve Kozak, 2018:85). Üç alt gruba ayrılan altyapıda hava taşımacılığı altyapısı ve karayolu ve liman altyapısı; ülke içindeki hareket kolaylığının sağlanması açısından önemlidir. *Hava taşımacılığı altyapısının* ölçülmesinde altı göstergeden yararlanılmıştır. Bunlar; hava taşımacılığı altyapısının kalitesi, yurtiçi mevcut koltuk kapasitesi, uluslararası mevcut koltuk kapasitesi, uçak kalkışları, havaalanı yoğunluğu, faaliyette bulunan havayolları sayısı. *Yer ve liman altyapısı* ise yol altyapısının kalitesi, yol yoğunluğu, asfalt yol yoğunluğu, demiryolu altyapısının kalitesi, demiryolu yoğunluğu, liman altyapısının kalitesi, kara taşımacılığı verimliliği olmak üzere yedi gösterge ile ölçülmektedir. *Turizm hizmet altyapısı*; yeterli kalitede konaklama, tatil köyleri ve eğlence tesislerinin varlığını ifade etmektedir. Ölçülmesinde dikkate alınan dört gösterge ise; otel odaları, turizm altyapısı ve kalitesi, büyük araç kiralama şirketlerinin varlığı, ATM'ler şeklindedir (WEF, 2019).

Son kriter olan *doğal ve kültürel kaynaklar* ana faktörü; turizm zenginliklerinin en önemlisi olarak nitelendirilmektedir. Çünkü, doğal çevre olmadığında turizm faaliyetinden söz etmek mümkün olmayacaktır. Kültürel varlıklar, insan ve toplum tarafından meydana getirildiğinde turizm arzı için önemli bir yer tutmaktadır (Bahar ve Kozak, 2018:84). İki alt faktöre ayrılmaktadır. *Doğal kaynaklar* içerisinde dünya mirası doğal sit alanı sayısı, toplam bilinen türler, toplam korunan alanlar, doğal turizm dijital talebi, doğal varlıkların çekiciliği olmak üzere beş ölçüt yer almaktadır. *Kültürel kaynaklar ve iş seyahatinde* ise; dünya mirası kültürel alanların sayısı, sözlü ve somut olmayan kültürel miras, spor stadyumları, uluslararası dernek ve toplantı sayısı, kültür ve eğlence turizmi dijital talebi olmak üzere beş ölçüt yer almaktadır.

Dünya Ekonomik Forumu'nun belirlediği bu faktör, alt faktör ve göstergeler ışığında dünya turizm hareketleri içerisinde yer alan ülkeler, rekabet düzeylerine göre sınıflandırılmaktadır. Sınıflandırma kriterlerinin turizmi doğrudan etkileyen çevresel, yapısal, sosyo-kültürel vb kriterlerden oluşması rekabet güçlerinin karşılaştırılması konusunda karar vericilere yön gösterici bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca yapılan bu sıralama ve puanlama sürecinde her bir ülkenin güçlü ve zayıf yönleri göz önüne serilirken, geliştirilmesi gereken konular da açıklık kazanmaktadır.

Yöntem

Çalışmanın temel amacı; Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde Türkiye'nin de içinde yer aldığı sekiz Güney Avrupa ülkesinin WEF tarafından belirlenmiş kriterler kapsamında rekabet gücünü karşılaştırmaktır. Bu nedenle, Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan 2019 yılı Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde yer alan veriler kullanılmıştır. Bulguların güvenilirliği ve geçerliği Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde sunulan verilerin güvenilirliğine ve geçerliğine bağlı olmaktadır.

Çalışma, nitel araştırmalarda kullanılan doküman analizi tekniğiyle yapılmıştır. Doküman analizi, "araştırması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:190). Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü bu tür araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriye, görüşme veya gözlem yöntemini kullanmaya gerek kalmadan ulaşabilir. Böylece doküman analizi, araştırmacıya hem zaman olarak hem de maddi olarak tasarruf sağlayarak katkıda bulunabilir (Güçlü, 2021:168). Doküman çeşitleri olarak metinler, kitaplar, ansiklopediler, raporlar, sözlükler, dergiler, günlükler, fotoğraflar, afişler, haritalar, ses kayıtları, müzik yayınları, radyo yayınları, belgeseller, TV programları, videolar, sinema filmleri, veri tabanları (Geray, 2006; Akt: Kıral 2020:174), kanunlar, yönetmelikler, kimlik kartları, faturalar, e-okul gibi okula ilişkin doküman ve defterler, sağlık kayıtları, adli kayıtlar, trafik cezaları, gazeteler vb. (Guba ve Lincoln, 1981; Akt: Kıral 2020:174) sayılabilir. Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan rekabet edebilirlik endeksi yazılı bilgilerin ve istatistik tablolarının yer aldığı bir rapordur.

Rekabet Endeksi'nde 140 ülke raporu bulunmakla birlikte araştırma kapsamında örneklem olarak Türkiye'nin de turizm konusundaki önemli rakipleriyle birlikte içinde bulunduğu sekiz Güney Avrupa ülkesinin (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hırvatistan, Malta, Türkiye ve Kıbrıs) raporları seçilmiştir. Bu doğrultuda yayınlanan endekste ki faktörler, tüm göstergeleri ile birlikte detaylı bir şekilde incelenerek değerlendirilmiştir. Değerlendirme için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 01.06.2022 tarih ve 2022/19 sayılı kararı ile etik izin alınmıştır.

Değerlendirmeler, önceki yılda yayınlanan araştırmada kullanılan yaklaşımlardan ve endekste yer alan renklendirmelerden faydalanılarak yapılmıştır. Kullanılan araştırma yaklaşımı; seyahat ve turizm rekabet edebilirlik endeksi göstergelerine göre analizi yapılırken, sıralamalar beşli gruplara (1-30 çok iyi; 31-60 iyi; 61-90 orta; 91-120 zayıf; 121 ve üzeri çok zayıf) ayrılarak değerlendirilmiştir (Ojo vd., 2014). Renklendirme ise; Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde ülkelerin aldıkları puanlara göre yapılmıştır (WEF, 2019:37). Bu yöntemlerden yola çıkarak çalışma kapsamında değerlendirilecek ülke sıralamaları beşli gruba ayrılmış ve sıralama derecesine göre de renklendirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2: Gruplama Ölçütleri ve Renklendirme

1-30	31-60	61-90	91-120	121 ve üzeri
Çok iyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok zayıf

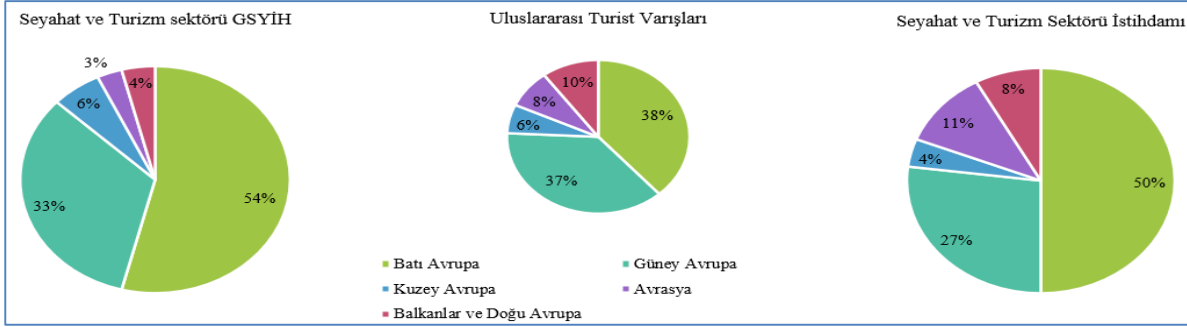
Bu değerlendirme modeli, analizi yapılan ülkelerin mevcut durumlarının daha kolay yorumlanmasını sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Böylece bir destinasyonun zayıf ve güçlü olduğu alanlar belirlenerek, ülkelerin durumunu yorumlamaya yardımcı olacaktır. Çalışma, son rapor kapsamında ele alınan tüm faktörleri ve faktörlerin bağlı olduğu tüm göstergeleri ele alması bakımından önemlidir.

Bulgular

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2019 yılı raporunda yayınlanan verilerine göre, Avrupa ve Avrasya bölgesi içerisinde yer alan Güney Avrupa ülkelerine ait uluslararası turist varışları, seyahat ve turizm sektörü gayri safi yurt içi hasılası (GSYİH), seyahat ve turizm sektörü istihdamında ilişkin durum Şekil 2'de verilmektedir.

Şekil 2: Avrupa ve Avrasya Bölgesi Turizm İstatistikleri

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Güney Avrupa, Avrupa ve Avrasya bölgesinin en rekabetçi ikinci alt bölge olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Seyahat ve turizm sektöründeki GSYİH dilimindeki payında lider alt bölgeyi (Batı Avrupa) takip ettiği şekilde de görülmektedir. Aynı zamanda Güney Avrupa, seyahat ve turizm sektörü istihdamı söz konusu olduğunda, bölgesel ortalamayı takip ederek ikinci olma özelliğini devam ettirmiştir. Güney Avrupa, doğal ve kültürel kaynakları sayesinde Avrupa'nın en fazla uluslararası turist varışlarını gerçekleştirerek ikinci sırayı alırken, buna bağlı olarak yüksek otel yoğunluğuna sahip olması özelliği ile de dünyanın en iyi turizm hizmeti altyapısını geliştirdiği ifade edilmektedir (WEF, 2019:39). Tablo 3'te de Güney Avrupa ülkelerine ait istatistiksel veriler yer almaktadır.

Tablo 3: Güney Avrupa Ülkelerine Ait Turizm İstatistikleri-2021

	Turist Sayısı (milyon kişi)	Turizm Gelirleri (milyar \$)
İspanya	31.2	34.5
Türkiye	29.9	20.8
İtalya	26.9	25.2
Yunanistan	14.7	12.4
Portekiz	6.5*	11.8
Hırvatistan	10.6	10.8
Kıbrıs	1.9	2
Malta	1.0	0.8

Kaynak: The World Tourism Organization (UNWTO), 2021;

<https://www.unwto.org/tourism-data/country-profile-inbound-tourism>

*2020 yılı verileri

Çalışmada, Dünya Turizm Forumu tarafından 2019 yılında yayınlanan Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde yer alan Güney Avrupa bölgesindeki sekiz ülkeye odaklanılmaktadır. Tüm rekabet edebilirlik faktörleri ele alındığında, ülkelerin genel değerlendirme puanlarına göre homojen dağılmadıkları görülmektedir. Fakat bazı ülkelerin aynı puana sahip olduğu görülse de küresel ortalama puanlarındaki farklılık, ülke sıralamalarında değişiklik oluşturmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Güney Avrupa Ülke Sıralaması

Sıralama	Ülke	Puan	Küresel Ortalama Fark%
1	İspanya	5.4	41.4
8	İtalya	5.1	32.2
12	Portekiz	4.9	27.2
25	Yunanistan	4.5	18.1
27	Hırvatistan	4.5	17.6
35	Malta	4.4	13.3
43	Türkiye	4.2	9.8
44	Kıbrıs	4.2	9.6

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tabloda ülkeler, en rekabetçi olandan ez az rekabetçi olana doğru sıralanmaktadır. Bu kapsamda Güney Avrupa ülkeleri rekabetçilik açısından karşılaştırıldığında listenin üst sırasında 5.4'lük bir puanla İspanya'nın en rekabetçi ülke olduğu görülmektedir. İspanya 140 ülke içerisinde 1. sırada yer almaktadır. Hemen ardından 5.1 puanla 8. sırada İtalya, 12. sırada da Portekiz (4.9 puan) yer almaktadır. 4.5 ile aynı puanları alan Yunanistan 25., Hırvatistan ise 27. sıradadır. Küçük bir ada ülkesi olan Malta 4.4 puanla 35. sırada kendisine yer bulmuştur. Hem Türkiye hem de Kıbrıs'ın puanları 4.2'dir. Daha önce de bahsedildiği üzere sıralamalar, küresel ortalama puanlarındaki farklılık sebebiyle değişiklik göstermektedir. Küresel ortalama puan, 140 ülkenin ortalama puanı ile bölgesel ortalama puanı arasındaki yüzdelik fark şeklinde ifade edilmektedir (WEF, 2019: 14) Türkiye ve Kıbrıs, Güney Avrupa ülkeleri içerisinde son sırada olan iki ülkedir. Birbirleriyle çok yakın sıralamaya sahip olduklarından rekabet içinde olduklarını söylemek mümkündür. Genel değerlendirmeye bakıldığında Güney Avrupa ülkelerinin rekabet gücü sıralamalarının çok iyi ve iyi olarak gruplandığı görülmektedir. Çalışma içerisine dahil edilen ülkelerin sıralamaları Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi'ni oluşturan dört ana faktör, on dört alt faktör ve göstergeleri ile detaylı bir şekilde incelenmektedir. Tablo 5, ülkelerin çevresel imkanlar ana faktörü çerçevesinde alt faktörler ve göstergelerdeki rekabet edebilirlik sırasını göstermektedir.

Tablo 5: Çevresel İmkanlar, Alt Faktörler ve Göstergeleri

	İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs		İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs
Çevresel İmkanlar	33	57	31	58	62	27	82	32	<i>Sağlık ve hijyen</i>	10	25	40	13	22	15	65	54
<i>İş çevresi</i>	64	110	54	119	123	32	71	33	Doktor yoğunluğu	13	12	24	6	37	18	72	66
Mülkiyet hakları	60	71	40	107	122	34	96	41	Temel temizlik hizmetlerinin kullanımı	16	29	25	34	46	15	50	26
Kuralları ticari hayata etkisi	41	83	7	120	96	16	64	24	Temel içme suyu hizmetlerinin kullanımı	30	1	31	1	39	1	49	1
Uyuşmazlıkların çözümünde yasal çerçevenin etkinliği	80	137	116	133	139	65	90	73	Hastane yatakları	51	45	45	36	22	28	60	45
Zorlu düzenlemelerde yasal çerçevenin etkinliği	89	130	82	127	135	45	109	32	HIV yaygınlığı	81	1	96	1	1	1	1	1
İnşaat izinlerinin alınması için gereken süre	74	119	85	58	73	90	37	139	Sıtma sıklığı	1	1	1	1	1	1	1	1
İnşaat izinleri ile uğraşmanın maliyeti	101	85	35	57	126	62	92	30	<i>Emniyet ve güvenlik</i>	16	69	9	61	35	22	125	33
Pazar hakimiyetinin kapsamı	31	5	39	51	120	27	86	42	Suç ve şiddetin işletmelere maliyeti	24	98	11	62	33	12	106	27
İş kurma zamanı	76	32	40	76	106	88	43	32	Polis hizmetlerinin güvenilirliği	10	59	23	79	70	74	90	49
İş kurma maliyeti	54	93	43	37	68	73	82	88	Terörün ticari maliyeti	49	84	18	74	17	9	128	44
Vergilendirmenin çalışmaya teşvik üzerindeki etkisi	115	130	112	140	134	11	80	14	Terörizm sıklığı	99	85	1	107	27	68	134	58
Vergilendirmenin yatırım teşvikleri üzerindeki etkisi	84	137	111	140	122	10	73	9	Cinayet oranı	16	21	17	24	33	28	83	36
Toplam vergi oranı	104	120	78	117	12	94	85	19	<i>İnsan kaynakları ve iş gücü piyasası</i>	41	63	30	59	103	49	97	28
İşçilik ve katkı payı vergisi oranı	132	129	114	116	88	36	94	51	İş gücünün niteliği	37	52	43	67	93	47	71	36
Kar vergisi oranı	45	76	55	116	1	138	87	28	İlköğretime kayıt oranı	20	49	57	85	105	35	77	40
Diğer vergilerin oranı	30	56	21	25	42	21	78	42	Ortaöğretime kayıt oranı	8	36	11	48	60	65	35	51
<i>Bilişim teknolojileri</i>	27	41	38	51	54	25	71	21	Personel eğitiminin kapsamı	70	104	59	99	131	45	107	50
İşletmeden işletmeye işlemler için bilişim teknolojisi kullanımı	36	68	23	94	77	26	72	59	Müşteri odaklılık derecesi	36	45	44	58	118	79	71	42
İşletmeden tüketiciye işlemler için internet kullanımı	36	52	41	94	83	51	59	88	İş gücü piyasası	61	102	26	72	121	78	133	31
İnternet kullanıcı sayısı	25	73	53	58	63	38	66	34	İşe alma ve işten çıkarma uygulamaları	126	125	121	97	135	42	102	52
Sabit geniş bant internet abonelikleri	23	34	17	18	38	5	59	16	Kalifiye eleman bulma kolaylığı	41	48	32	52	124	100	117	29
Mobil hücresel telefon abonelikleri	79	24	76	75	96	27	103	29	Yabancı iş gücü çalıştırma kolaylığı	52	51	9	43	139	26	83	78
Mobil geniş bant telefon abonelikleri	32	42	69	79	55	44	64	22	Ücret ve üretkenlik	102	127	67	111	114	43	95	73
Mobil ağ kapsamı	47	1	44	37	1	1	46	33	Kadınların iş gücüne katılımı	50	92	23	79	52	102	126	35
Elektrik arzının kalitesi	21	35	24	50	40	67	89	29									

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Çevresel imkanlar ana faktörü genel olarak değerlendirildiğinde 140 ülke arasından İspanya, Portekiz, Malta ve Kıbrıs'ın rekabet gücü seviyesi iyi; İtalya, Yunanistan, Hırvatistan ve Türkiye'nin ise rekabet gücü orta düzeyde yer almaktadır. Çevresel imkanlara ilişkin alt faktörler açısından Güney Avrupa ülkelerinin karşılaştırmalı durumu ise şöyledir. *İş çevresi* başlıklı alt boyut incelendiğinde en az rekabetçi olan ülkeler; İtalya, Yunanistan ve Hırvatistan'dır. İspanya'nın orta, Portekiz, Malta ve Türkiye'nin ise iyi kategorisinde rekabet eden ülkeler olduğu görülmektedir. Bu alt boyutun ölçülmesinde kullanılan göstergelerden mülkiyet haklarında Hırvatistan, Yunanistan ve Türkiye sıralamada oldukça gerilerde yer alarak sırasıyla çok zayıf ve zayıf rekabetçi sınıflandırma içinde yer almaktadır. Uyuşmazlıkların çözümünde yasal çerçevenin etkinliği, zorlu düzenlemelerde yasal çerçevenin etkinliği, vergilendirmenin çalışmaya teşvik üzerindeki etkisi ve vergilendirmenin yatırım

teşvikleri üzerindeki etkisinde İtalya, Yunanistan ve Hırvatistan çok zayıf rekabetçiliğe sahiptir. Kıbrıs altı göstergede çok iyi, Malta ise beş göstergede rekabetçi sınıflandırma içinde yer alarak iş çevresi alt faktöründe en rekabetçi olan ülkeler arasında yer almaktadır. *Sağlık ve hijyen* alt faktörünün değerlendirmesinde ülkeler çok iyi, iyi ve orta rekabet edebilir konumundadır. Değerlendirmeye alınan göstergelerde Portekiz'in HIV yaygınlığında zayıf bir rekabetçi güce sahip olduğu görülmektedir. Diğer ülkelerin aynı sıralamaya yerleşerek çok iyi rekabet gücüne sahip olduğunun görülmesi şaşırtıcıdır. Sıtma sıklığı göstergesinde de tüm ülkelerin çok iyi rekabet konumunda olduğu ve hepsinin 1. sırada yer aldığı görülmektedir. Sıralamaların aynı olmasının sebebi, puanlamada ortaya çıkan küresel ortalama farkının yüzdelik olarak çok küçük olması ve bunun sıralamayı etkilememesi olarak açıklanabilir. *Emniyet ve güvenlik* alt faktöründe Portekiz (9.) çok iyi rekabet gücüne sahip olup Güney Avrupa ülkeleri içerisinde lider ülke konumundadır. Türkiye (125.) ise en az rekabetçi ülke olarak çok zayıf rekabet gücüne sahiptir. Türkiye'nin bu zayıflığının suç ve şiddetin işletmelere maliyetinin (zayıf), terörün ticari maliyetinin (çok zayıf) ve terörizm sıklığındaki (çok zayıf) göstergelerden kaynaklandığı ifade edilebilir. *Bilişim teknolojileri* alt faktöründe genel sıralamaya bakıldığında ülkelerin olumsuz olarak yorumlanabilecek durumu bulunmamaktadır. Bazı göstergelerde üç ülke için aynı şeyi söylemek doğru değildir. Çünkü Yunanistan işletmeden işletmeye işlemler için bilişim teknolojisinin kullanımında ve işletmeden tüketiciye işlemler için bilişim teknolojisinin kullanımında zayıf rekabet gücüne sahiptir. Bunun yanı sıra mobil hücresel telefon aboneliklerinde Hırvatistan ve Türkiye diğer ülkeler ile kıyaslandığında zayıf rekabet gücüne sahiptir. *İnsan kaynakları ve iş gücü piyasası* alt faktöründe de hem genel değerlendirmelerde hem göstergelerde iki ülke olumsuz rekabetçilik sergilemesiyle dikkati çekmektedir. Hırvatistan on bir göstergenin üçünde zayıf, beşinde çok zayıf rekabet gücüne sahiptir. Türkiye ise altı göstergede zayıf rekabet gücüne sahiptir. Bu da genel performansı etkileyerek iki ülke için zayıf rekabet gücüne sahip yorumu yapılabilir. Diğer ülkelerde de (İspanya, İtalya, Yunanistan, Malta, Portekiz, Kıbrıs) bazı göstergelerinde zayıf veya çok zayıf rekabet gücü görülse de genel rekabet gücü bakımından olumlu bir durum söz konusudur. Tablo 6, ülkelerin seyahat-turizm politikası ve etkinliği ana faktörü çerçevesinde alt faktörlerdeki ve göstergelerdeki rekabet edebilirlik sırasını göstermektedir.

Tablo 6: Seyahat-Turizm Politikası ve Etkinliği, Alt Faktörler ve Göstergeleri

	İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs		İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs
Seyahat-Turizm Politikası ve Etkinliği	10	75	20	26	22	6	56	38	Uluslararası açıklık	43	29	24	32	27	42	52	54
Turizmin önceliklendirilmesi	8	63	12	13	57	1	39	3	Vize gereksinimleri	85	85	85	85	85	85	53	85
Devletin seyahat ve turizm endüstrisine öncelik vermesi	11	68	14	26	23	4	61	3	İkili hava hizmet anlaşmalarının açıklığı	102	54	42	63	51	99	61	126
Seyahat ve turizm devlet harcamaları	23	62	24	17	120	5	30	11	Yürürlükteki bölgesel ticaret anlaşmalarının açıklığı	1	1	1	1	1	1	42	1
Turistleri çekmek için pazarlama ve markalaşmanın etkinliği	11	91	10	52	30	17	87	42	Çevresel Sürdürülebilirlik	25	64	86	37	14	29	126	11
Yıllık seyahat ve turizm istatistiklerinin kapsamı	1	11	81	18	30	35	7	2	Çevre düzenlemelerinin katılığı	53	43	33	57	66	109	94	60
Aylık/üç aylık seyahat ve turizm istatistiklerinin zamanında sağlanması	4	51	24	51	32	32	8	8	Çevresel düzenlemelerin uygulanması	45	65	36	79	83	127	90	64
Ülke marka stratejisi derecelendirmesi	61	91	8	82	81	43	109	62	Seyahat ve turizm endüstrisi gelişiminin sürdürülebilirliği	49	101	13	56	96	73	61	51
Fiyat ve rekabet gücü	101	129	95	111	97	108	48	114	Partikül madde konsantrasyonu	41	100	29	69	17	34	87	76
Bilet vergileri ve havaalanı ücretleri	37	61	12	51	57	30	29	32	Yürürlükte olan çevre ile ilgili anlaşmalar	7	36	7	27	24	17	125	55
Otel fiyat endeksi	64	93	60	83	88	86	8	85	Temel su stresi	112	106	96	113	71	129	114	129
Satın alma gücü	116	119	109	111	87	110	42	114	Tehtit altındaki türler	99	84	87	85	24	4	105	34
Yakıt fiyat seviyeleri	103	135	125	120	112	120	122	122	Orman örtüsü değişikliği	85	26	129	44	53	99	40	25
									Atık su artma	6	19	36	18	14	1	42	69
									Balık stok durumu	55	81	77	67	31	20	84	76

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Seyahat-turizm politikası ve etkinliği ana faktörü genel değerlendirmesinde 140 ülke içerisinde altıncı sırada yer alarak çok iyi rekabet gücü gösteren ülke Malta'dır. Orta düzeyde rekabet gücü sergileyen İtalya (75.) ise bu ana faktörde kendi grubu içerisinde son basamakta yer almaktadır. *Turizmin önceliklendirilmesi* alt faktörünün genel değerlendirmesinde de Malta'nın liderliğini, çok iyi rekabet gücü kategorisiyle devam ettirdiği söylenebilir. Bu kategori içerisindeki göstergelerden seyahat ve

turizm devlet harcamalarında Hırvatistan (120.), pazarlama ve markalaşma etkinliği göstergesinde ise İtalya (91.) zayıf rekabet gücü göstermektedir. *Fiyat ve rekabet gücü* alt faktörü genel değerlendirmesinde sadece Türkiye'nin (48.) iyi rekabet gücüne sahip olması tabloda dikkat çekicidir. Burada İtalya çok zayıf rekabet gücüne sahipken, diğer ülkelerin de zayıf rekabet gücüne sahip olması olumsuz bir görünüm sergilemektedir. Göstergeler arasında fiyat rekabet endeksi içinde Türkiye'nin göze çarptığı açıktır. Türkiye diğer ülkelere göre çok iyi rekabet düzeyi göstererek 8. sırayı almıştır. Yakıt fiyat seviyesi göstergesi için sekiz ülkenin de çok zayıf ve zayıf kategorilerde değerlendirildiğinden, düzeltilmesi gereken bir durum olduğu aşıkardır. *Uluslararası açıklık* alt faktöründeki sıralamaya göre Portekiz (24.), Hırvatistan (27.) ve İtalya (29.) çok iyi, Yunanistan (32.), Malta (42.), İspanya (43.), Türkiye (52.) ve Kıbrıs (54.) iyi rekabet gücüne sahiptir. Göstergelere bakıldığında ikili hava hizmetleri anlaşmalarında dikkati çeken nokta İspanya (102.) ve Malta'nın (99.) zayıf, Kıbrıs'ın (126.) ise çok zayıf rekabet gücüne sahip olmasıdır. Yürürlükteki bölgesel ticaret anlaşmalarının açıklığı göstergesinde Türkiye hariç diğer yedi ülke lider konumundadır. *Çevresel sürdürülebilirlik* alt faktöründe Türkiye 140 ülke arasından 126. sıraya yerleşerek çok kötü kategorisinde bir rekabetçi duruma sahiptir. Çevrenin öneminin oldukça hissedildiği günümüzde bu faktördeki göstergelerin önemi büyüktür. Ülke sıralamalarına bakıldığında genel olarak pozitif bir durum söz konusudur. Ancak temel su stresi (su kıtlığı) göstergesinde ülkelerin rekabet edebilirliğinin pek de iç acıcı olmadığı görülmektedir. Malta ve Kıbrıs rekabet edebilirlik açısından çok zayıf kategorisindedir. İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye'nin de rekabet gücü zayıftır. Olumlu rekabet gücüne sahip olduğunu söyleyebileceğimiz tek ülke olan Hırvatistan da 71. sırada orta seviye rekabet gücüne sahiptir. Tablo 7, ülkelerin altyapı ana faktörü çerçevesinde alt faktörlerdeki ve göstergelerdeki rekabet edebilirlik sırasını göstermektedir.

Tablo 7: Altyapı, Alt Faktörler ve Göstergeleri

	İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs
Altyapı	4	17	15	26	31	28	38	33
Hava taşımacılığı altyapısı	10	30	21	18	44	39	20	41
Hava taşımacılığı altyapısının kalitesi	11	59	33	54	62	27	39	31
Mevcut koltuk kapasitesi, yurtiçi	12	15	33	35	63	105	11	105
Mevcut koltuk kapasitesi, uluslararası	6	13	30	27	69	80	17	61
Uçak kalkışları	30	59	24	29	47	15	38	45
Havaalanı yoğunluğu	56	72	24	11	18	27	80	17
Faaliyette bulunan havayolları sayısı	5	4	15	10	24	66	13	31
Yer ve liman altyapısı	12	22	39	49	47	19	56	32
Yol altyapısının kalitesi	13	54	5	36	17	105	33	23
Yol yoğunluğu	25		75	35	52	1	65	23
Asfalt yol yoğunluğu	18				37	1	48	26
Demiryolu altyapısının kalitesi	11	37	34	70	75		58	
Demiryolu yoğunluğu	26	14	29	45	18		50	
Liman altyapısının kalitesi	12	57	27	50	48	25	52	47
Kara taşımacılığı verimliliği	12	51	24	66	65	52	54	104
Turizm hizmet altyapısı	3	10	1	18	5	25	37	21
Otel odaları	11	14	14	4	10	3	65	5
Turizm altyapısı kalitesi	6	67	5	44	62	42	13	30
Büyük araç kiralama şirketlerinin varlığı	1	1	1	1	1	43	1	1
ATM'ler	16	24	4	52	8	60	33	67

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Altyapı ana faktörü genel değerlendirme sonuçlarına göre İspanya (4.) en rekabetçi olan ülke unvanını alarak çok iyi kategorisinde değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra Portekiz, İtalya, Yunanistan ve Malta da çok iyi kategorisinde bir rekabetçilik gücüne sahipken, diğer ülkelere (Hırvatistan, Kıbrıs, Türkiye) rekabetçilik iyi düzeyde kabul edilmektedir. İspanya alt faktörlerde ve göstergelerinde (havaalanı yoğunluğu hariç) çok iyi seviyede rekabet gücüne sahiptir. Malta'nın yurt içi mevcut koltuk kapasitesi ve yol altyapısının kalitesine ait göstergelerinde rekabet edebilirliği zayıf olsa da genel altyapı sıralamasına etki etmediği söylenebilir. Fakat hava taşımacılığı altyapısının değerlendirmesinde genel sıralamadaki çok iyi rekabetçi unvanı burada sıralamasının değişmesi ile birlikte iyi kategorisinde kabul edilmektedir. Aynı şekilde Kıbrıs'ın da rekabet gücünün zayıf olduğu iki gösterge mevcuttur. Bunlar; yurt içi mevcut koltuk kapasitesi ve kara taşımacılığı verimliliğidir. Tablo genel olarak incelendiğinde gruplandırılan renklere göre oldukça pozitif bir görüntü söz konusudur. Dolayısıyla Güney Avrupa ülkelerinin hemen hepsinin sıralamalarında rekabet edebilirlik

güçlerine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Göstergelerin bazılarında ülke derecelendirmelerinin bulunmadığı görülmektedir. Bunların endekste puan karşılıklarının olmadığı, dolayısıyla da sıralamasının bulunmadığı tespit edilmiştir. Tablo 8’de ise, ülkelerin doğal ve kültürel kaynaklar ana faktörü çerçevesinde alt faktörler ve göstergelerindeki rekabet edebilirlik sırası görülmektedir.

Tablo 8: Doğal ve Kültürel Kaynaklar, Alt Faktörler ve Göstergeleri

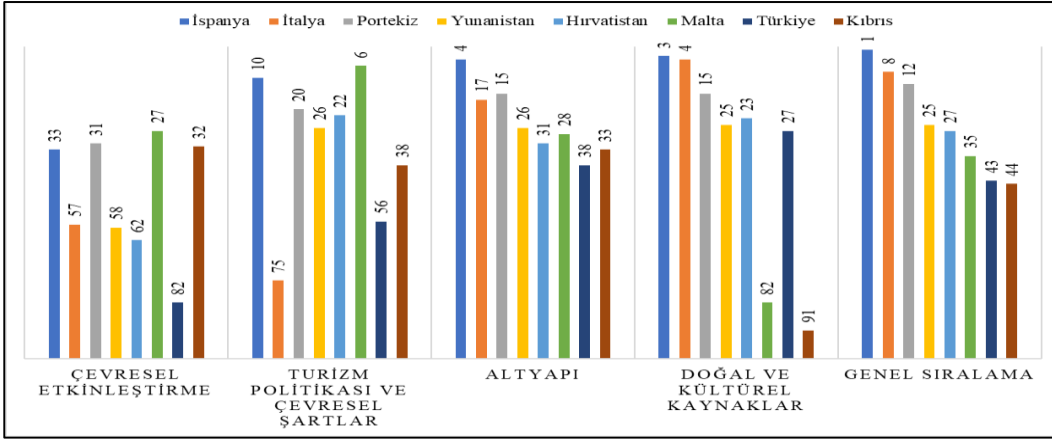
	İspanya	İtalya	Portekiz	Yunanistan	Hırvatistan	Malta	Türkiye	Kıbrıs
Doğal ve Kültürel Kaynaklar	3	4	15	25	23	82	27	91
Doğal kaynaklar	9	7	31	45	20	76	77	97
Dünya mirası doğal sit alanı sayısı	9	9	50	50	32	91	50	91
Toplam bilinen türler	71	74	90	80	90	136	68	128
Toplam korunan alanlar	52	64	46	69	26	95	137	125
Doğal turizm dijital talebi	9	1	5	17	2	16	30	40
Doğal varlıkların çekiciliği	10	24	21	13	20	79	87	22
Kültürel kaynaklar ve iş seyahati	3	4	15	21	32	80	17	69
Dünya mirası kültürel alanların sayısı	2	1	14	11	29	62	11	62
Sözlü ve somut olmayan kültürel miras	4	19	25	30	5	105	5	43
Spor stadyumları	16	10	23	38	77	121	18	61
Uluslararası dernek toplantı sayısı	4	6	11	27	40	57	34	59
Kültür ve eğlence turizmi dijital talebi	6	7	17	15	25	29	27	67

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Turizm destinasyonlarının rekabet gücü elde edebilmesi için kritik öneme sahip doğal ve kültürel kaynaklar ana faktörü genel olarak değerlendirildiğinde 140 ülke arasından İspanya (3.), İtalya (4.), Portekiz (15.), Hırvatistan (23.), Yunanistan (25.) ve Türkiye (27.) çok iyi rekabet gücüne sahipken; Malta (82.) orta rekabet edebilirlik gücüne; Kıbrıs (91.) ise zayıf rekabet edebilirlik gücüne sahiptir. *Doğal kaynaklar* alt faktörü açısından İspanya, İtalya ve Hırvatistan çok iyi; Portekiz ve Yunanistan iyi rekabet edilebilir konumdadır. Türkiye ve Malta’nın rekabet gücü sıralamasında orta rekabetçi konumda olduğu söylenebilir. Bu alt faktörde rekabet edilebilirliğin en zayıf olduğu ülke ise Kıbrıs’tır. Toplam bilinen türler göstergesinde bazı ülkelerin (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Hırvatistan) orta, bazılarının (Türkiye) zayıf ve bazılarının da (Malta ve Kıbrıs) çok zayıf rekabetçi konumda oldukları görülmektedir. Toplam korunan alanlar göstergesinde Türkiye (137.) çok zayıf olarak derecelendirilerek en az rekabetçi olan ülkedir. *Kültürel kaynaklar ve iş seyahati* alt faktöründe sekiz ülkenin çok iyi, iyi ve orta olan sıralamaları, rekabet avantajının sağlanmasında pozitif derecelendirmesi ile dikkat çekmektedir. Göstergelere bakıldığında Malta’nın, sözlü ve somut olmayan kültürel miras ve spor stadyumları konusunda sırasıyla zayıf ve çok zayıf bir görünüm sergilediğinden rekabet avantajına sahip olmadığı ifade edilmektedir.

Endekste elde edilen tüm göstergeler ile birlikte ülkeler farklı sıralamalarla ortaya çıkmaktadır. Ana başlıklarda ülkelerin farklı rekabet edebilirlik güçlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu kategoride ülke sıralamalarının yer aldığı sonuçlar Tablo 9’da gösterilmektedir. Ülke sıralamaların şekillenmesini sağlayan, ülkelerin mevcut durumlarına yönelik bazı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9: Ülkelerin Rekabet Edebilirliği Genel Değerlendirme

Kaynak: Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Genel sıralamaya göre en rekabetçi ülke olan İspanya’da (1.), turizm kaynaklarının bol olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İspanya, UNESCO’nun Dünya Mirası Listesinde 49 mirası ile 58 mirası olan İtalya’dan sonra yer almaktadır. Tarihi zenginliklerinden kaynaklanan bir avantaja sahip olan İspanya, bölgesini turizm açısından oldukça iyi değerlendirmektedir (UNESCO, 2022). Aynı zamanda Avrupa’nın doğal ve yaban hayatının en çeşitli olduğu alanlara sahiptir. İklimi ve doğal güzellikleriyle özellikle Akdeniz kıyılarında ve adalarda turizm sektörüne katkıda bulunması yönünden önemlidir. Sahip olduğu 53 tane uluslararası liman ve 33 uluslararası havalimanı, İspanya’nın bütün dünyayla ulaşım ağını arttırmıştır. Ülkede hem karayolu (667.391 km) hem de demiryolu (yaklaşık 19.285 km) ağı oldukça gelişmiş durumdadır. İspanya’nın geliştirilmiş bir iletişim ağına sahip olduğu vurgulanmaktadır. İletişim neredeyse bütün ülkeyi kapsayan 64.000 km’lik fiber optik kablo ağı ile sağlanırken, dünyanın en büyük denizaltı kablo ağı ve 5 kıtaya erişim sağlayabilen uydu bağlantısına sahiptir (Bursa Ticaret Odası [BTSO], 2019a:14). Ayrıca ülkede işsizliğin yüksek olduğu da ifade edilmektedir (Adana Ticaret Odası [ATO], 2021a:6). Ülkeye giriş yapabilmenin şartı; Avrupa Birliği vatandaşları için pasaport ya da nüfus cüzdanı şeklindedir. Diğer ülke vatandaşları içinde istenilen belgeler arasında pasaport bulunurken, bunun yanında İspanya Büyükelçiliği veya konsolosluklarından alınmış geçici giriş veya oturma vizesi zorunludur (Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası, 2018:5). İspanya ‘‘İnsani Gelişmişlik Endeksi’ne göre dünyada 189 ülke arasında 25. sırada; Ekonomik Serbestlik Endeksi’ne göre dünyada 178 ülke arasında 39. sırada; Küresel Rekabetçiliğe göre 141 ülke arasında 23. sırada; Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksine göre iş yapma kolaylığı açısından ise dünyada 190 ülke arasında 30. sıradadır’’ (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2022a:8)

En rekabetçi ülke olarak sıralamada yerini alan İtalya (8.), sahip olduğu tüm tarihi ve doğal mirası sayesinde dünyanın en önemli destinasyonlarından birisi olarak yerini almıştır. Yüzyıllar boyunca Roma İmparatorluğu gibi birçok önemli imparatorluğa ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Geniş ve kaliteli bir otel ağına sahip olan ülkede, havalimanları ve otellerde kiralık araç hizmetlerine erişim sağlamak da mümkün olmaktadır. Nüfusun %67,8’i hizmet, %28,3’ü sanayi ve %3,9’u tarımda çalışma alanı bulmaktadır. Ayrıca nitelikli düşük ücretli işgücüne sahip bir ülke olarak nitelendirilen İtalya, işsizliğin yüksek olduğu ülkeler arasında 40. sırada bulunmaktadır. İtalya’da en uygun yurtiçi ulaşım aracının trenler olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında 20 bin kilometrelik bir demiryolu ağına sahip olduğu vurgulanmıştır. Geniş bir karayolu (815.000 km) ağı da bulunmaktadır. (Kütahya Ticaret Odası [KUTSO], 2019a:10). Ülkede toplam 42 havalimanı bulunmaktadır (Nazilli Ticaret Odası [NTO], 2021:16). Ayrıca İtalyan hükümetinin, iş kurmak isteyenler için serbest girişim ve serbest ticareti teşvik ettiği ifade edilmektedir. Yabancıların yapacağı yatırımlar için herhangi bir ön kayıt veya izin sistemi bulunmamaktadır (KUTSO, 2019a:12). Bunun yanında İtalya’nın, dünyanın önde gelen pomza taşı üreticilerinden olduğu, ayrıca iyi bilinen diğer bir kaynağının da mermer olduğu bilinmektedir (Kayseri Ticaret Odası [KTO], 2021:5).

Portekiz genel sıralamaya göre 140 ülke arasında 12. sıradadır. Çok iyi rekabet edebilirlik gücüne sahip olan ülkeler arasında sayılmaktadır. Portekiz’de işsizlik oranının 2008 yılı ekonomik krizin başlamasından itibaren hızla yükseldiği ifade edilmektedir (KTO, 2022:5). Ülkenin Akdeniz iklimine

sahip olmasının ve geniş sahillerinin varlığının turizm gelişimine katkı sağladığı ve Portekiz'in coğrafi konumunun hizmet sektörünün büyümesinde önemli bir etkisi olduğu çeşitli kaynaklarda vurgulanmaktadır. Ülkede 1 milli park, 12 doğal park, 9 doğal rezerv, 5 doğal anıt ve 7 korumalı alandan oluşan doğal kaynakları mevcuttur. Ülke florasını, iklimi ve coğrafi çeşitliliğinin şekillendirdiği ifade edilmektedir (ATO, 2021b). İnsani Gelişmişlik Endeksine göre Portekiz, 189 ülke arasında 38. sırada yer alırken (UNDP, 2020); iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke arasında 39. sıradadır (The World Bank, 2019). Portekiz'in bilgi teknolojilerinde (bulut bilişim, büyük veri ve analitik, siber güvenlik çözümleri) gelişme gösterdiği de ifade edilmektedir. Ülke dünyanın en yüksek cep telefonu kullanım oranına sahip ülkelerinden biridir. Ulaşım altyapısının oldukça gelişmiş olduğu söylenebilir. 71.294 km'lik karayolu ağı, 15 adet havaalanı ve 9 adet limanı bulunmaktadır (BTSO, 2019b:11).

Güney Avrupa ülkelerinden bir diğeri olan Yunanistan'da, denizcilik gelişmiş bir alandır. Ülke 25. sıra ile çok iyi rekabet gücüne sahip ülkeler arasında yerini almıştır. İklim koşullarının uygun olması eko-sistem çeşitliliğini geliştirmiştir. Avrupa'daki balık üretiminin yarısına yakınının Yunanistan tarafından karşılamakta olduğu ifade edilmiştir. Ülke ekonomisi, hizmet sektörünün ağırlıklı olduğu bir ekonomiye dayanmaktadır. Yunanistan'da gemi taşımacılığı, turizm ve bankacılık dışında kalan alanlarda rekabet edebilirliğin oldukça düşük olduğu ifade edilmektedir (Kocaeli Ticaret Odası [KOTO], 2020:7). Ülke genelinde 19 marinası ve 6.661 adet limanı bulunan Yunanistan, 16.000 km sahil şeridinde sahiptir. Bunun yanında 6.000 adet irili ufaklı ada bulunmaktadır. 700.000'den fazla yatak kapasitesine sahiptir. 500'e yakın konferans salonu bulunmaktadır. Yunanistan'a, Avrupa'nın 20 farklı noktasından direk uçuşlar mevcuttur. Ev sahipliği yaptığı değişik din ve medeniyetlerin, turizmin gelişmesine katkı sağladığı ifade edilmektedir (KUTSO, 2019b:13). Yunanistan'da internet kullanımının diğer AB ülkelerindeki kadar yaygın olmadığı da ifade edilmektedir (KUTSO, 2019b:34).

Hırvatistan, Yunanistan'a yakın bir rekabet gücü ile 140 ülke arasında 27. sırada yer almaktadır. Hırvatistan'ın, gerçekleştirdiği ekonomik reformlar ile gelir düzeyinde ve yaşam standartlarında ilerleme sağladığı vurgulanmaktadır. Turizm, Hırvatistan ekonomisinin ilerlemesinde önemli bir role sahiptir. Ülkede marina kapasitesi ve buna bağlı olarak da deniz turizmi oldukça gelişmiş durumdadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021:32). Coğrafi konumu itibarıyla geçiş yollarının üzerinde bulunan Hırvatistan'da; karayollarının uzunluğu 29.333 km olup, demiryollarının uzunluğu 2.726 km' dir. 350'ye yakın liman bulunan ülkede, bu limanlardan sadece 7 tanesi uluslararası taşımacılığa uygundur. Ayrıca 2 askeri, 3 küçük ve 7 büyük yolcu taşımacılığına uygun toplam 12 havaalanı mevcuttur. Dolayısıyla ülkenin otoyol, demiryolu ve havayolu ağına sahip olmasıyla ulaşım altyapısının gelişmiş olduğu söylenebilmektedir (ATO, 2021c:18-19).

Malta, Akdeniz'in ortasında ve 3 adasında yerleşim olan, toplamda 5 adadan oluşan bir ülkedir. 316 kilometrekarelik yüz ölçümü ile dünyanın en küçük ülkelerinden birisi olan Malta, rekabet edebilirlik açısından 140 ülke arasından 35. sırada (iyi) yer almaktadır. Malta dünyanın en önemli turizm destinasyonlarından birisidir. UNESCO'nun Dünya Mirası Sit alanı olarak belirlediği 9 alan Malta'da bulunmaktadır. Ülkenin asıl döviz kaynağı turizmdir. Ada nüfusunun %10'u doğrudan veya dolaylı olarak turizm endüstrisinde istihdam edilmektedir. Ülkenin en önemli doğal kaynağı kireç taşıdır. Balıkçılık ve ekilebilir topraklar yönünden zengindir. Malta'nın yeterli su kaynağı bulunmamaktadır. Deniz suyu arıtılarak, şehir suyu olarak evlere dağıtılmaktadır. İçme suyu ise yurt dışından sağlanan kaynaklar ile temin edilmektedir. Dolayısıyla Malta'nın doğal içme suyu kaynakları bakımından yetersiz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2022b:3).

Türkiye'nin çevresel imkanlardaki rekabet gücü orta (82.) kategoride olsa da, Türkiye (43.) genel değerlendirme bakımından iyi bir rekabet edebilirlik gücüne sahip olduğunu göstermiştir. Turizm, 'On Birinci Kalkınma Planı'nda tarım ve savunma sanayinin yanı sıra öncelikli gelişme alanlarından biri olarak belirlenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018:57). Türkiye'de turizm gelirleri, ekonominin önemli bir kısmını oluşturarak artmaya devam etmektedir. 2020 yılı itibarı ile Türkiye' de sivil uçak trafiğine açık 56 havaalanı mevcuttur (Devlet Hava Meydanları İşletmesi [DHMİ], 2020:132). Ayrıca toplam 68.526 km yol ağına (T.C. Ulaştırma ve Alt Yapı Bakanlığı, 2022) ve 12.803 km demiryolu ağına ulaşmıştır (T.C. Ulaştırma ve Alt Yapı Bakanlığı, 2021:34). Ülkenin Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Listesi'nde 2'si hem kültürel hem doğal, 17'si de kültürel olmak üzere 19 adet kültürel miras alanı bulunmaktadır (UNESCO, 2022). Günümüzde toplumların gelişmişliğindeki en önemli parametrelerden biri olarak genişbant altyapısı kabul

edilmektedir. Türkiye'nin toplam fiber kablo uzunluğu 311.214 km'dir. Bunun mobil iletişim teknolojilerinin ve internetin de kullanım alanını etkilediği ifade edilmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018b:42). Ülkemizde sağlık hizmetleri ve tedaviye erişim pek çok dünya ülkesinden ileri durumdadır. Kişi başı doktora müracaat sayısının 2002 yılından bu yana %177 arttığı vurgulanmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018c:7).

Kıbrıs (44.), 140 ülke arasında Türkiye'nin hemen arkasında yer almaktadır. On yıldan fazla Avrupa Birliği üyesi olan ve Avrupa'nın en yüksek eğitilmiş nüfuslarından birine sahip olan Güney Kıbrıs'ın, hizmete dayalı güçlü bir ekonomisi olduğu ifade edilmektedir. Zengin destek hizmetleri ile düşük maliyetli iş ortamı, 66 ülke ile çifte vergilendirme anlaşmalarıyla desteklenen bir bilgi işlem teknolojileri ağı mevcuttur. En küçük Avrupa Birliği üyesi ülkelerden biri olmasına rağmen inovasyon ve araştırma merkezi olarak anıldığı da farklı kaynaklarda vurgulanmaktadır. Ülkenin tümünün Akdeniz sularıyla çevrili olması en önemli gelir kaynağının turizm olduğunu da göstermektedir. Ülke aynı zamanda 340 gün güneşin tadını çıkararak gözde tatil yerlerinden biri olarak anılmaktadır (www.cyprusprofile.com, 2021).

Buna göre, Güney Avrupa ülkeleri çok iyi ve iyi rekabet edebilirlik görünümüne sahiptir. Çünkü söz konusu ana faktörlerin çoğunda ülkeler pozitif bir görüntü sergilemektedir. Ancak bununla beraber endeks sonuçları, önemli noktalara da işaret etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayınlanan 2019 Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'nde 140 ülke dört ana başlık, on dört alt başlık ve çok sayıda göstergeler üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Endekste Türkiye, en rekabetçi bölge olan Batı Avrupa'nın hemen ardından gelen Güney Avrupa ülkeleri kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride dünya turizmine yön veren belli başlı ülkeler bulunmaktadır. Özellikle İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye hem kabul ettiği turist sayısı bakımından, hem de elde ettiği turizm gelirleri açısından isimleri sıklıkla anılan ülkeler arasındadır.

Çalışmada ülkeler, Tablo 2'de de görüldüğü üzere çok iyi, iyi, orta, zayıf ve çok zayıf olmak üzere 5 gruba ayrılmıştır. Türkiye'nin "çevresel imkanlar" genel sıralamasında rekabet edebilirlik düzeyinin orta (82.sıra ile) düzeyde olduğu görülmektedir. Fakat Türkiye'nin, bu faktör başlığında zayıf ve çok zayıf performans sergilediği göstergelerin göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. Türkiye'nin turizm potansiyelinin yüksek olduğu açıktır. Ancak, Güney Avrupa ülkeleri ile rekabet edebilirlik düzeyleri açısından halen kat etmesi gereken yollar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu başlıkta bulunan "emniyet ve güvenlik" alt kategorisinde Türkiye'nin 125. sırada yer alarak, dahil olduğu Güney Avrupa ülkeleri ile arasında büyük bir uçurumun olduğu görülmektedir. Özellikle turizm politikası konusunda karar vericilerin terör, terörün neden olduğu turizme, genel ve işletmeye yönelik maliyetler konusunda birtakım önlemleri alması Türkiye'nin bu alandaki rekabet gücünü arttırabilecektir. Ayrıca bu ana başlıkta Türkiye'nin özellikle iş çevresi ve insan kaynakları-işgücü piyasası alt başlıklarında düzenlemelere giderek bu konularda iyileştirmeler yapması kendine üst sıralarda yer bulmasına yardımcı olacaktır.

"Seyahat-turizm politikası ve etkinliği" faktör grubunda İtalya'nın lider ülkelerden biri olmasına rağmen, orta seviyede rekabet gücüne sahip olarak en az rekabet edilebilir ülke konumunda olması şaşırtıcı bir sonuçtur. Zayıf ve çok zayıf düzeyde rekabet ettiği göstergelerin bu faktörde yoğunlaşarak diğer ülkelerin gerisinde kalması, onu grup içerisinde son sıralara yerleştirmiştir. Fiyat rekabet gücü alt faktöründeki negatif yönleri ile sıralaması gerileyen İtalya'nın, politikalarını gözden geçirmesi gerektiği çıkarılabilecek sonuçlardan biridir. Türkiye bu kategori grubundaki genel sıralamada 56., bulunduğu bölge sıralamasında ise 7. ülkedir. Türkiye'nin rekabet edebilirlik gücünü arttırabilmesi için öncelikle markalama stratejilerini gözden geçirip, yenilerini geliştirmesi tavsiye edilebilir. Bu ana kategoride Türkiye, "çevresel sürdürülebilirlik" konusunda da grubundaki ülkelerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan temiz su havzalarının kirlenmesi, orman yangınlarının artması, yeşil ve doğal alanların tahribatının artması gibi konularda hızlı önlemlerin alınması hem Türkiye turizmi açısından hem de rekabet gücünü olumlu yönde etkilemesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çevre ile ilgili yürürlükte olan uluslararası anlaşmaların imzalanması ya da imzalanmış olanların gereklerinin yine karar vericiler tarafından yerine getirilmesi bu kategoride de Türkiye'nin rekabet gücüne olumlu olarak yansıtacağı düşünülmektedir. Çevre

koruma ve sürdürülebilirliğe ilişkin düzenlemelerin yapılması ve güvence altına alınması Türkiye’yi bu kategoride daha üst sıralara taşıyabilecektir.

“Altyapı” ana faktörü, turizm rekabet gücünü en fazla etkileyen faktör olarak görülmektedir. Bu başlıkta Türkiye genel sıralamada 38., ancak kendi grubu içindeki sıralamada sonuncu sıradadır. Özellikle havayolu taşımacılığında sahip olduğu koltuk kapasitesi, Türkiye’yi üst sıralara taşımaktadır. Yeni yapılan havaalanları, THY’nın dünya çapında önemli bir işletme olması gibi etkenler Türkiye’nin rekabet gücünü olumlu etkilemektedir.

Endekste bir diğer ana faktör ise “doğal ve kültürel kaynaklar” dır. Bu kategoride ise Türkiye genel sıralamada 27., kendi grubu içerisinde de 6. sıradadır. Grupta yer alan “toplam korunan alanlar” göstergesine ait sıralama Türkiye’nin en zayıf olduğu kategorilerden biridir. Bu sıralamada Türkiye 140 ülke içinde 137. sıradadır. Daha önce de bahsi geçtiği üzere karar mekanizmalarının doğal alanların korunması konusunda acil önlem alması, üzerinde önemle durulması gereken bir husus olarak görülmektedir.

Türkiye gerek coğrafi gerek çektiği turist ve gerekse sahip olduğu turistik değerler açısından dünyada önemli çekim merkezlerinden biridir. Turizmden elde ettiği gelir ve ziyaretçi sayısı bakımından dünya sıralamasında hatırı sayılır ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak WEF’in yayınladığı Endeks’te rekabet gücü açısından aynı başarıyı gösterdiğini söylemek pek mümkün değildir. Kendi grubu olan Güney Avrupa ülkeleri içerisinde Kıbrıs’tan hemen önce 7. sırada yer alan Türkiye, bazı göstergelerde önemli rakiplerinden olan İspanya ve İtalya’nın ardında kalmaktadır.

Son olarak endekse, ülkelerin üst sıralamalarda yer alarak güçlü olduğu yönleri en azından korumaları veya daha üst sıralara taşınmaları ve alt sıralamalarda yer alarak zayıf oldukları bu yönlerini geliştirmeleri önerilmektedir. Buradan hareketle özellikle zayıf yönleri ile dikkat çeken bir ülke olarak Türkiye örnek verilebilir. Türkiye’nin sürdürülebilirlikte ve emniyet ve güvenlikte gösterdiği düşük performans, onu geri sıralara itmektedir. Emniyet ve güvenlik açıklarının düzeltilmesinde paydaşlarla olan iş birliklerin artırılarak, yeni politikaların önünün açılması önerilebilir. Sürdürülebilirlik konusunun günümüzde sıkça ele alınmasından dolayı, Türkiye’nin bu alanda göstermiş olduğu düşük performansın önüne geçebilmek adına önemli bir nokta olduğu ifade edilebilir. Konu ile ilgili uygulanması gereken hedeflere yönelik adımların atılması, bu adımların sürekliliğinin sağlanması, yol haritalarının belirlenerek iyileştirilmelerin yapılması öneriler arasında yer almaktadır. Ayrıca sürdürülebilirlikle ilgili var olan politikaların gözden geçirilerek, yeniden planlama yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Güçlü ve zayıf yönlerin tespit edilerek geliştirilmesi, “Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi”nde Türkiye’yi üst sıralara taşıyacaktır. Endekse konu olan ülkeler, rekabet avantajlarını koruyabilmek veya arttırmak için özellikle turizm kaynaklarının sürdürülebilir olmasını sağlamak zorundadır. Böylece endekste yer alan ülke sıralamasını olumlu yönde değiştirebileceği öngörülmektedir. Bunun yanı sıra turizmde rekabet gücünü geliştirmek sürdürülebilirlik sorumluluğunu gerektireceğinden yeni parametrelerin belirlenmesine de yardımcı olabilecektir. Turizmde rekabet gücünü geliştirmek için “Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi”nin sağladığı bilgiler, ülkeler tarafından önemli bir araç hatta yol haritası olarak kullanılabilir. Buradan hareketle, turizm ve politikaları konusunda karar mekanizmalarının bu endeksi dikkatle incelemesinin ülke turizmi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Literatüre katkı sağlaması açısından daha sonra yapılacak olan araştırmalarda, ülkelerin ayrı ayrı ele alınıp rekabet edilebilirliklerinin farklı endekslerle de incelenmesi, zayıf ve güçlü yanlarının ortaya çıkmasını sağlayacağından, turizm adına daha iyi sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Adana Ticaret Odası (ATO). (2021a). *İspanya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.adanato.org.tr/WebDosyalar/V2/Dosyalar/2021/6/18/ispunya-ulke-raporu-16-07-01.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Adana Ticaret Odası (ATO). (2021b). *Portekiz Ülke Raporu*. [Online] <https://www.adanato.org.tr/WebDosyalar/V2/Dosyalar/2021/7/16/portekiz-ulke-raporu-10-30-33.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].

- Adana Ticaret Odası (ATO). (2021b). *Hırvatistan Ülke Raporu*. [Online] <https://www.adanato.org.tr/WebDosyalar/V2/Dosyalar/2021/4/8/hırvatistan-ulke-raporu-16-17-08.pdf> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Akıncı, Z. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2015). Türkiye, Dünya Turizm Sektörü İçerisinde Bir Belirleyici mi, Yoksa Taşıyıcı mı?, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 52(609), 45-61.
- Alili, O. ve Kızılırmak, İ. (2019). Türk Devletlerinin Turizm Rekabetçilik Performansının Homojenik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 47-58.
- Augustina, J.L. and Liaw, S.Y. (2017). Tourism Competitiveness Index of the Asia-Pacific Region Through Consistency Analysis. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(12), 1295-1307.
- Avşar, M. ve Tandoğan, G.K. (2022). Çevresel Unsur, (Editörler) Çolakoğlu, Ü. ve Duran, N.: *Turizmde Sürdürülebilir Kavramlar ve Uygulamalar* içinde (ss.63-72) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydemir, B., Saylan, U. ve Aydoğmuş, F. (2014). Turizmde Rekabet: Seyahat ve Turizm (T&T) Rekabet Edebilirlik Raporunda Türkiye'nin ve Avrupa'nın Değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), 1-15.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2005). Türkiye Turizminin Akdeniz Ülkeleri ile Rekabet Gücü Açısından Karşılaştırılması, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 139-152.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2018). *Turizm Ekonomisi*. (8. Basım), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Balan, D., Balaure, V. and Veghes, C. (2009). Travel and Tourism Competitiveness of the World's Top Tourism Destinations: An Exploratory Assessment. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 11(2), 979-987.
- Bednarova, L., Kiselakova, D. and Onuferova, E. (2018). Competitiveness Analysis of Tourism in the European Union and in the Slovakia, *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 23(3), 759-771.
- Bostan, A. ve Aydın, A. (2021). Türkiye'nin Seyahat ve Turizm Rekabet Edebilirlik Endeksi'ndeki Yeri Üzerine Bir Araştırma (2007-2019), *Journal of Travel and Tourism Research*, 18, 131-158.
- Bursa Ticaret Odası (BTSO). (2019a). *İspanya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.btso.org.tr/documents/countryreport/151.pdf> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Bursa Ticaret Odası (BTSO). (2019b). *Portekiz Ülke Raporu*. [Online] <https://www.btso.org.tr/documents/countryreport/158.pdf> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- Cibinskiene, A. and Snieskiene, G. (2015). Evaluation of City Tourism Competitiveness. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 213(2015), 105-110.
- Cvelbar, L.K., Dwyer, L., Koman, M. and Mihalic, T. (2016). Drivers of Destination Competitiveness in Tourism: A Global Investigation, *Journal of Travel Research*, 55(8), 1041-1050. <https://www.cyprusprofile.com/page/country-information/overview?lang=en> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMI). (2020). *2020 Faaliyet Raporu*. [Online] https://www.dhmi.gov.tr/Lists/FaaliyetRaporlari/Attachments/21/DHMI_2020_Faaliyet_Raporu.pdf > [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- Eşiyok, H. ve Hassan, A. (2013). Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi: Akdeniz Çanağındaki Destinasyonlara Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 10(2), 53-67.
- Gabor, M.R., Contiu, L.C. and Oltean, F.D. (2012). A Comparative Analysis Regarding European Tourism Competitiveness: Emerging Versus Developed Markets, *Procedia Economics and Finance*, 3(2012), 361-366.
- Göral, R. (2017). Dünya Ekonomik Forumu Turizm Rekabetçilik Raporu Işığında Türkiye Turizminin Rekabetçilik Sorunları, *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 141-166.
- Güçlü, İ. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Teknik-Yaklaşım-Uygulamalar*. (Gözden Geçirilmiş 2. Basım), Ankara: Nika Yayınevi.

- Hanafiah, M.H., Hemdi, M.A. and Ahmad, I. (2014). Tourism Destination Competitiveness: Towards a Performance-Based Approach, *Tourism Economics*, 22(3), 629-636.
- Kayseri Ticaret Odası (KTO). (2021). *İtalya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.kayserito.org.tr/birimlerimiz/dis-ticaret/raporlar>> [Erişim Tarihi: 17.07.2022].
- Kayseri Ticaret Odası (KTO). (2021). *Portekiz Ülke Raporu*. [Online] <https://www.kayserito.org.tr/birimlerimiz/dis-ticaret/raporlar>> [Erişim Tarihi: 17.07.2022].
- Khan, S.R., Qianli, D., SongBo, W., Zaman, K. and Zhang, Y. (2017). Travel and Tourism Competitiveness Index: The Impact of Air Transportation, Railways Transportation, Travel and Transport Services on International Inbound and Outbound Tourism, *Journal of Air Transport Management*, 58, 125-134.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analiz Yöntemi Olarak Doküman Analizi, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.
- Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası. (2018). *İspanya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.kirikkaletso.org.tr/ktso/dosyalar/%C4%B0SPANYA-2018.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Kocaeli Ticaret Odası (KOTO). (2020). *İspanya Ülke Raporu*. [Online] <http://koto.org.tr/images/upload/2694ab239d0d1db1aad09cd80116e784.pdf>> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- Kolosinska, M., Petrashchak, O., Kolonsinskyi, I. and Katana, A. (2018). Tourism Sector in Transition Economy on Example of Ukraine: Determinant of Competitiveness, *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 21(1), 239-252.
- Kunst, I. and Ivandic, N. (2021). The Viability of the Travel and Tourism Competitiveness Index as a Reliable Measure of Destination Competitiveness: The Case of the Mediterranean Region, *European Journal of Tourism Research*, 27, 1-21.
- Kütahya Ticaret Odası (KUTSO). (2019a). *İtalya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.kutso.org.tr/wp-content/uploads/2020/10/ITALYA-RAPORU.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Kütahya Ticaret Odası (KUTSO). (2019b). *Yunanistan Ülke Raporu*. [Online] <https://www.kutso.org.tr/wp-content/uploads/2020/10/Yunanistan-Ulke-Raporu-2.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Litavcova, E. And Sic, J. (2021). Travel and Tourism Competitiveness Index 2019-Quantile Regression Approach on 2nd Sub-Index, *Journal of management and Business: Research and Practice*, 13(2). 1-9.
- Martin, J.C., Mendoza, C. and Roman, C. (2017). A DEA Travel-Tourism Competitiveness Index, *Social Indicators Research*, (130), 937-957.
- Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), 1-9.
- Nazilli Ticaret Odası (NTO). (2021). *İtalya Ülke Raporu*. [Online] <https://www.naztic.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/italya-raporu-2021.pdf>> [Erişim Tarihi: 08.05.2022].
- Ojo, B.Y., Bello, M.B. and Raja, Y. (2014). Travel and Tourism Business Confidence Index in Nigeria: Issues and Challenges, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 3(2), 1-15.
- Pulido-Fernández, J.I. and Rodríguez-Díaz, B. (2016). Reinterpreting the World Economic Forum's Global Tourism Competitiveness Index, *Tourism Management Perspectives*, 20, 131-140.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2018a). *On Birinci Kalınma Planı (2019-2023)-Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. [Online] <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/TurizmOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2018b). *On Birinci Kalınma Planı (2019-2023)-Bilgi ve İletişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. [Online] https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Bilgi_ve_IletisimTecnolojileriOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2018c). *On Birinci Kalınma Planı (2019-2023)-Sağlık Endüstrilerinde Dönüşüm Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. [Online] <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/SaglikEndustrilerindeDonusumOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- T.C. Ticaret Bakanlığı, (2021). *Hırvatistan Yıllık Ülke Raporu*. [Online] <https://ticaret.gov.tr/yurtdisiteskilati/avrupa/hrvatistan/raporlar/musavirlik-raporlari> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- T.C. Ticaret Bakanlığı, (2022a). *İspanya Ülke Raporu*. [Online] <https://ticaret.gov.tr/data/5e9ff13f13b8766324dec4ef/%C4%B0spanya%20%C3%9Clike%20Profili%2026.10.2021.pdf> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- T.C. Ticaret Bakanlığı, (2022b). *Malta Ülke Profili*. [Online] https://ticaret.gov.tr/data/5f0db34e13b8769ff0574b7b/Malta%20%C3%9Clike%20Profili_Haziran%202022.pdf [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2021). *2017-2021 İstatistik Yıllığı*. [Online] <https://static.tcdd.gov.tr/webfiles/userfiles/files/istapor/20172021ist.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022). *Devlet ve İl Yolları Envanteri*. [Online] <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Istatistikler/DevletIIYolEnvanter/SatihYolAgiUzunlugu.pdf> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- The World Bank. (2019). <https://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.EASE.XQ?locations=PT> [Erişim Tarihi: 09.05.2022].
- The World Tourism Organization (UNWTO). (2021). <https://www.unwto.org/tourism-data/country-profile-inbound-tourism> [Erişim Tarihi: 14.04.2022].
- UNESCO. (2022). <https://whc.unesco.org/en/list/> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- United Nations Development Programme (UNDP). (2020). <https://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking> [Erişim Tarihi: 19.05.2022].
- Vasanicova, P., Jencova, S., Gavurova, B. and Bacik, R. (2021). Cultural and Natural Resources as Determinants of Travel and Tourism Competitiveness, *Transformations in Business and Economics*, 3(54), 300-316.
- World Economic Forum (WEF). (2015). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015*. [Online] https://www3.weforum.org/docs/TT15/WEF_Global_Travel&Tourism_Report_2015.pdf [Erişim Tarihi: 20.05.2022].
- World Economic Forum (WEF). (2017). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017*. [Online] https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf [Erişim Tarihi: 20.05.2022].
- World Economic Forum (WEF). (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019*. [Online] https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf [Erişim Tarihi: 20.05.2022].
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (Güncellenmiş 12. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.